

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА
ИСТРАЖИВАЊА

ПРОГРАМ РАДА ИНСТИТУТА
ЗА ПЕДАГОШКА ИСТРАЖИВАЊА
ЗА 2022. ГОДИНУ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ИНСТИТУТ ЗА ПЕДАГОШКА
ИСТРАЖИВАЊА

Бр. 32
1.2. 2022 год.
БЕОГРАД, П. Факс 545

Програм рада Института садржи пројекцију главних активности у оквиру основне делатности Института коју чини научноистраживачки рад, издаваштво, организовање научних скупова и сарадња са сродним научним и образовним установама.

Научноистраживачки рад

У 2022. години Институт ће наставити рад на истраживању о претпоставкама за развој позитивног образовања у Србији и започети рад на два нова пројекта: 1) *The PEER model of collaborative problem solving: Developing young people's capacities for constructive interaction and teamwork* под акронимом PEERSolvers у оквиру програма Идеје који финансира Фонд за науку Републике Србије; 2) *Революција различитости: од вредности до праксе (Diversity revolution: from value to practice)* у оквиру Еразмус+ програма Европске уније у склопу партнерства за сарадњу у области младих. Поред рада на наведеним пројектима, у 2022. години наставиће се рад на међународном истраживању развоја читалачке писмености (PIRLS 2021 у Србији) који реализује Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања у партнерству са Институтом за педагошка истраживања.

Истраживања о претпоставкама за развој позитивног образовања у Србији. У складу са савременом оријентацијом образовних политика ка добробити свих актера у образовноваспитном процесу као примарном интересу, посебно у контексту актуелних друштвених изазова који захтевају интензивно прилагођавање модалитета рада школа, у 2022. години планиран је наставак активности у склопу истраживања о претпоставкама за развој позитивног образовања у Србији. Под окриљем најширег концепта позитивног образовања – који подразумева читав сет конструката усмерених ка развијању личних снага, резилијентности, социоемоционалних вештина, просоцијалног понашања, позитивне школске климе и позитивног дисциплиновања, ангажованости и других приступа који се примењују у циљу добробити ученика и наставника – планиране су различите активности. Циљ истраживања биће усмерен на испитивање могућности и потреба образовних институција у нашој земљи за практичну примену кључних принципа

и поставки парадигме позитивног развоја деце и младих. Истраживачки нацрт дефинисан је у оквиру квантитативне и квалитативне парадигме са тежњом да се, где год је могуће, примени миксметодски приступ како би се превазишла ограничења испитивања која се заснивају на једној од њих.

Планирана истраживања сарадника Института биће тематски усмерена на: контекст за позитивно образовање, наставне праксе које подржавају позитивно образовање и индивидуални развој ученика. Специфични циљеви и задаци истраживања су следећи.

1) Сагледавање професионалног развоја наставника и системских услова који се тичу праведности и партиципативности у образовању и начина на које могу допринети позитивном развоју деце и младих:

- процена мотивације за избор наставничке професије и односа са вредносном оријентацијом, перцепцијом наставничког занимања и односом према послу;
- процена и развој професионалног идентитета наставника;
- процена ефикасних пракси за развијање мотивације код наставника;
- процена прилагођености језика уџбеника узрасту ученика основне школе;
- процена правичности образовних система – у којој мери друштвене неједнакости доприносе образовним исходима, са посебним нагласком на значај подршке за учење код ученика који имају низак културни капитал;
- процена и промовисање културе уважавања различитости у школама;
- процена положаја ученика са тешкоћама у развоју у образовноваспитном систему и промоција социјалне партиципативности.

Очекујемо да ће реализација предвиђених активности допринети оснаживању капацитета образовноваспитног система у областима које треба да доведу до развијања школског контекста у духу вредности које промовишу и кључни нормативни акти националне образовне политике (на пример, *Стратегија развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године*), попут остваривања пуног личног потенцијала ученика. Како би школе постале контекст који пружа темељ пуне личне академске и социоемоционалне актуелизације ученика, потребно је да се пре свега сагледају, затим и развију кључни аспекти школске културе и климе (на пример, подржавајуће и структурирано руководство, пуни формални и неформални односи међу наставницима и

са менаџментом, окренутост наставника ка иновацијама, социоемоционално учење, клима поштовања различитости и друго).

2) Сагледавање наставних пракси које подржавају развој вештина учења, креативност, веру у сопствене способности, мотивацију за учење и позитивне емоције:

- процена подршке у развоју ране писмености;
- процена потреба и унапређивање наставе српског језика (посебно, лексикологије и граматике);
- процена и подстицање рефлексивне праксе код практичара у предшколском систему васпитања и образовања;
- процена образовне подршке за развој креативности;
- процена проблема учења на даљину у време пандемије COVID-19;
- процена потреба наставника за подршком у унапређивању квалитета наставе (посебно из математике и природних наука);
- процена и стимулисање математичког, статистичког и рачунарског мишљења у образовању;
- процена и стимулисање кооперативног учења;
- процена ефикасности наставног процеса.

Очекујемо да ће најзначајнији допринос добијених резултата бити у областима подршке креирању наставних пракси заснованих на научним доказима. Иако Институт традиционало има развијену праксу проучавања професионалног развоја наставника и унапређивања наставе и учења, сматрамо да ће се овим путем акумулирати ресурси који се тичу препорука наставних пракси које доприносе остваривању пуних когнитивних и социоемоционалних потенцијала ученика. О актуелности истраживачких активности које су садржане у наведеном циљу најбоље говори податак да је њима обухваћен највећи број индикатора којима се мери оствареност првог општег циља (који се односи на доуниверзитетско образовање) *Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године*. На пример, очекује се да ће истраживачке импликације допринети повећању просечног постигнућа на TIMSS тестовима из математике и природних наука, повећању просечног постигнућа на PIRLS тестовима из језичке, односно читалачке писмености, смањивању одустајања од основног и средњег образовања и васпитања, већем обухвату деце и ученика којима је пружена додатна подршка и друго. Сматрамо да ће истраживачке активности Института посредно допринети и остваривању мера које су

предвиђене Акционим планом за период од 2021. до 2023. године за спровођење Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. а састоје се у адекватнијој подршци образовноваспитним установама на унапређивању наставних програма, наставе и учења у целини.

3) Да се опишу и дубље разумеју манифестације позитивног развоја ученика, као што су функционална писменост, уверења о сопственој компетентности, идентитет, емоционална регулација и оптимално функционисање:

- процена учениковог доживљаја сопственог школског (не)успеха и његов утицај на даљи развој ученика;
- процена мотивационих профила ученика (посебно у природним наукама);
- процена развоја читалачке писмености;
- процена стратегија учења и развој модела ефикасног управљања процесом учења
- процена еколошких знања, проеколошких ставова, вредности и понашања;
- процена менталног здравља ученика (са посебним нагласком на проучавање последица пандемије COVID-19) и развој модела за кризне интервенције у школском контексту;
- процена вештина ученика (академске, социјалне, вештине важне за избор професије и очување здравља, као и финансијска писменост); самопоуздања (позитивно самовредновање и самоефикасност); карактера (поштовање социјалних и културних норми, стандарда за исправно понашање; разликовање добра и зла: морални компас; интегритет); повезаности (позитивни односи са родитељима и другим члановима породице, вршњацима, наставницима, тренерима, менторима, свештеницима и другим представницима заједнице) и бриге за друге и осећаја за социјалну правду;
- процена задовољства ученика собом, школом, породицом и вршњацима.

У склопу наведеног циља очекујемо научноистраживачке резултате којима ће се додатно промовисати приступ који је усмерен на снаге уместо на слабости ученика, повећавање мотивације и постигнућа и свеопште добробити ученика. Предвиђене активности уклапају се у образовнополитички циљ реафирмације васпитне улоге образовноваспитних система и оснаживање свих актера за спровођење превентивних и интервентних активности у области очувања менталног здравља и превенције ризичних облика понашања и реализовање активности које омогућавају развијање пуних потенцијала деце

у оквиру процеса наставе и учења. Додатно, планирано је да се у 2022. години у склопу активности Института (циљ 2 и 3) настави са истраживањем утицаја пандемије COVID-19 на образовноваспитни процес, што је у складу са *Стратегијом научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2021. до 2023.* којом се предвиђа фокусирање истраживања на друштвене изазове и приоритете и оснаживање комуникације између истраживања у образовању и друштва.

Пројект *The PEER model of collaborative problem solving: Developing young people's capacities for constructive interaction and teamwork.* Пројекат *The PEER model of collaborative problem solving: Developing young people's capacities for constructive interaction and teamwork* под акронимом PEERSolvers реализује се у оквиру програма Идеје који финансира Фонд за науку Републике Србије. Носилац пројекта је Филозофски факултет, Универзитета у Београду (руководилац пројекта: проф. др Александар Бауцал). Институт за педагошка истраживања учествује у реализација овог пројекта као партнерска институција. Као истраживач на пројекту и руководилац једног од радних пакета пројекта ангажована је др Смиљана Јошић, научни сарадник. Трајање пројекта предвиђено је за период од 36 месеци почевши од 17. јануара 2022. године.

Пројекат PEERSolvers, са спецификацијом у домену развојне психологије, усмерен је на побољшање квалитета и ефеката вршњачке интеракције у контексту заједничког решавања проблема. У фокусу пројекта је тестирање новог модела подршке развоју кључних компетенција кроз вршњачку интеракцију. Конкретније, циљ пројекта је подршка развоју позитивних ефеката спонтане непосредне интеракције и активности у дигиталном окружењу као и прилика коју таква искуства стварају за примену кључних компетенција и њихов развој.

За 2022. годину предвиђено је неколико истраживачких активности и продуката. Прва међу њима односи се на три систематична прегледна рада литературе која ће испитивати улогу различитих фактора у колаборативном решавању проблема. Прва анализа биће усмерена на везу личносних карактеристика у колаборативном решавању проблема, друга на повезаност емоционалне интелигенције у колаборативном решавању проблема и трећа на улогу дијалогске интеракције у овом процесу. Након ове детаљне истраге постојеће литературе и базе података, планиране су две квалитативне студије међу адолесцентима које би испитивале њихово разумевање заједничког решавања проблема као и ефекте спонтане вршњачке интеракције. Прикупљени подаци на основу

ових анализе биће значајни за развој обуке засноване на подацима у оквиру PEER – модела. До краја 2022. године планиран је развој целокупног радног пакета који се односи на обуку, што ће бити и припремна фаза за интервентну студију.

У оквиру радног пакета који се односи на дисеминацију научних резултата, за прву годину трајања пројекта планиран је развој визуелног идентитета пројекта, комуникација са медијима, промоција пројекта широј јавности као и повећање видљивости значаја пројекта у професионалној и стручној јавности. Од научних публикација планирана су три саопштења на међународним конференцијама и три научна рада поднета у часописе за објављивање.

Еразмус+ пројекат партнерства за сарадњу у области младих Револуција различитости: од вредности до праксе (Diversity revolution: from value to practice). Пројекат *Револуција различитости: од вредности до праксе* реализује се у оквиру Еразмус+ програма. Финансирање пројекта одобрено је од стране Темпус фондације. Носилац пројекта је Центар за позитиван развој деце и омладине из Београда. Институт за педагошка истраживања учествује у реализацији овог пројекта као партнерска институција. Поред Института, партнерске институције су: Основна школа „Данте Алигијери“ (Изола, Словенија) и удружење “Uniamoci Onlus” (Палермо, Италија). Истраживачки тим из Института чине: др Николета Гутвајн, виши научни сарадник, др Марина Ковачевић Лепојевић, научни сарадник и Марија Стојановић, истраживач приправник. Трајање пројекта предвиђено је за период од 24 месеца почевши од 15. фебруара 2022. године.

Главни фокус пројекта је стварање свеобухватног пакета/алата за организације/институције који ће им омогућити холистички приступ теми различитости, подржавајући их у процени њихове културе, климе и компетенција. На тај начин, ствара се простор за унапређивање утврђеног „профила различитости“, односно кључних елемената за квалитетно неговање различитости у контакту са младима. За 2022. годину предвиђена је анализа савремених сазнања у вези са темом неговања различитости у омладинском сектору и алата за процену контекста, климе и личних компетенција за неговање различитости и израда ”пакета различитости”.

Међународно истраживање развоја читалачке писмености – PIRLS 2021 (Progress in International Reading Literacy Study). Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, као носилац овог истраживања у националним

оквирима, поверило је припрему и реализацију истраживања Заводу за вредновање квалитета образовања и васпитања који је са Институтом за педагошка истраживања потписао Споразум о сарадњи и реализацији истраживања PIRLS 2021 у Србији (2019–2023). Др Бранислав Ранђеловић и др Николета Гутвајн потписали су овај Споразум 9. маја 2019. године. Циљ истраживања представља прикупљање и анализирање података о читалачким компетенцијама ученика четвртог разреда основне школе, као и података о породичном и школском контексту који утичу на учење читања. PIRLS пружа земљама учесницима јединствену прилику да прикупе међународно упоредиве податке о читалачким компетенцијама ученика и детаљне информације о начинима подстицања читања код куће, као и о наставним праксама у школама. У 2022. години планиране су активности праћења и контроле процеса и података након реализације главног истраживања, као и анализа и обрада података из главног истраживања.

Уважавајући препоруке за правце развоја научноистраживачких организација у Србији које произилазе из актуелне легислативе о научноистраживачкој делатности (Закон о науци и истраживањима, 49/19-03; Закон о Фонду за науку Републике Србије 95/2018), Институт ће током 2022. године наставити да се пријављује на позиве за средњорочне пројекте код Фонда за науку Републике Србије и тако одржи континуитет у проучавању процеса васпитања и образовања. Планира се израда пројекта у складу са стратегијом науке у Србији која је пре свега усмерена на примену научних резултата и развој Србије. У области образовања примена научних резултата односи се на њихово коришћење у унапређивању васпитнообразовне праксе и политике образовања у циљу подстицања развоја идентитета цивилног друштва и позитивног развоја деце и младих. У наредном периоду Институт ће настојати да на обухватан и целовит начин подржи шире системске промене образовања кроз нова, емпиријски утемељена, знања о академским уверењима и уверењима о будућности учесника образовног процеса, као и о могућностима промене ових уверења у правцу позитивног развоја деце и младих.

Издавачка делатност

Издавачка делатност Института одвија се у оквиру библиотека „Истраживачки радови“ и „Педагошка теорија и пракса“, као и часописа „Зборник Института за педагошка истраживања“. Такође, Институт објављује књиге резимеа и зборнике радова са научних

конференција међународног и националног значаја, приручнике за запослене у васпитнообразовним институцијама и сажетке за образовне политике.

Институт ће у току 2022. године издати две редовне свеске часописа *Зборник Института за педагошка истраживања*, година 54, број 1 и 2. Планира се издавање три монографије националног значаја, једне збирке задатака из истраживања TIMSS и једног зборника саопштења са међународног научног скупа.

Организација научних скупова

У 2022. години планира се организација 28. међународне научне конференције *Педагошка истраживања и школска пракса под називом Стање, проблеми и потребе савремене образовне заједнице*. Поред тога, Институт ће бити суорганизатор две међународне научне конференције: *Нови хоризонти васпитања и образовања* (организатор: Учитељски факултет Универзитета у Београду) и *Самоостваривање личности у доба дигитализације: глобални изазови и могућности* (организатор: Филолошки факултет Руског Универзитета пријатељства народа, Москва).

Кадровска структура Института

Институт има дефинисана радна места, адекватно пројектовану организациону структуру и развијену организациону културу што је битан предуслов за ефикасно остваривање постављених програмских задатака и циљева. Систем управљања је прилагођен променама и условима рада како би се што брже реаговало на захтеве научног тржишта.

У Институту постоји управљачка и научна структура и на њој заснована подела задужења и одговорности. Органи управљања у Институту су: Управни одбор и директор. Научно веће је научни орган и чини га 11 истраживача у научном звању који су запослени у Институту. Рад у Институту се дели на *научноистраживачке* послове, *стручне*, у оквиру којих су заступљени правни, економски, послови из области информатике, послови у библиотеци и *помоћне*, у оквиру којих су послови курира и спремачице. Све активности су адекватно дистрибуиране и међусобно повезане чиме је омогућено ефикасно функционисање установе на свим нивоима.

Институт започиње рад у 2022. години са 26 истраживача: 19 доктора наука (3 научна саветника, 6 виших научних сарадника, 10 научних сарадника), 3 мастера психологије (2 истраживача сарадника и 1 истраживач приправник), 2 мастера педагогије

(2 истраживача приправника), 1 мастер специјалне педагогије (истраживач приправник) и 1 мастер социологије (истраживач сарадник). Три мастера психологије, два мастера педагогије, један мастер специјалне педагогије и један мастер социологије су на докторским студијама.

Почетком октобра 2022. године др Славица Максић, научни саветник стиче услов за одлазак у старосну пензију. Очекује се да ће у току 2022. године др Душица Малинић бити изабрана у звање виши научни сарадник, као и да ће мср Ана Радановић бити изабрана у звање истраживач сарадник. Људски ресурси ће се бирати према критеријумима научне изврности. Посебно ће се улагати у развој научног подмлатка. Потребно је да се сваке године примају нови приправници, најмање два годишње, који ће бити изабрани на основу показаних знања, талента и мотивације за научноистраживачки рад, како би се континуирано развијали организациони капацитети и успешно остваривали постављени програмски циљеви.

Тренутно у администрацији Института раде две особе Ђуро Рацић (секретар Института - правник) и Јока Студен (административно технички секретар). Такође, у Институту ради: 1 библиотекар, 1 курир и 1 спремачица. Да би одговорили на захтеве које упућује Министарство у вези са дигитализацијом и отвореним приступом науци, ради обављања послова у библиотеци у области ИТ сектора, у току 2022. године биће ангажована Кристина Ковачевић по Уговору о обављању привремених и повремених послова.

Сарадња са сродним научним и образовним институцијама и остале активности

Институт има традицију сарадње са значајним међународним институцијама и најрелевантнијим националним институцијама које се баве проблемима образовања и васпитања. Примери такве сарадње су дугогодишња сарадња са Волгоградским државним педагошким универзитетом, Филолошким факултетом Руског Универзитета пријатељства народа у Москви, Међународним удружењем за евалуацију ученичких постигнућа (IEA) са седиштем у Амстердаму, као и са Факултетом за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду, Факултетом спорта и физичког васпитања Универзитета у Београду, Институтом за психологију Филозофског факултета у Београду, Економским факултетом Универзитета у Београду, Заводом за вредновање квалитета

образовања и васпитања, Заводом за унапређивање образовања и васпитања, Факултетом педагошких наука у Јагодини, Привредном комором Београда, Учитељским факултетом Универзитета у Београду, Учитељским факултетом Свеучилишта у Загребу, Учитељским факултетом Свеучилишта у Риједи, Филозофским факултетом Универзитета у Бања Луци, Центром за промоцију науке. У партнерству са овим институцијама Институт је својом експертизом био укључен у решавање актуелних проблема у области образовања и васпитања.

У наредном периоду истраживачи Института ће у оквиру посебних пројеката остварити сарадњу са установама значајним за образовну политику и праксу, и то:

- Програм подршке развијању капацитета за примену основа програма предшколског васпитања и образовања „Године узлета“ у Србији, који се реализује у сарадњи Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, Уницефом, Светском банком и Институтом за педагогију и андрагогију Филозофског факултета у Београду;
- Међународна студија „PIRLS 2021 – Progress in International Reading Literacy Study (2019-2023)“, чији је носилац Европска асоцијација за евалуацију образовних постигнућа (International Association for the Evaluation of Educational Achievement – IEA), на националном нивоу реализује Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања у партнерству са Институтом за педагошка истраживања;
- Сарадња са Центром за позитиван развој деце и омладине из Београда, Основном школом „Данте Алигијери“ (Изола, Словенија) и удружењем “Uniamoci Onlus” (Палермо, Италија) у оквиру релизације Еразмус+ пројекта “Револуција различитости: од вредности до праксе”;
- Сарадња са Истраживачком станицом Петница биће реализована кроз реализацију Програма за обуку нових асистената за рад са полазницима петничких научних програма;

- Сарадник Института учествује у раду Академијског одбора за образовање Српске академије наука и уметности;

Као и до сада, Институт ће наставити да у партнерству са наведеним институцијама и многим другим установама развија сарадњу у форми заједничких пројеката, примењених истраживања, акционих пројеката, издавања публикација, размене стручњака, узајамних посета и студијских боравака. На овај начин може се учврстити позиција Института као водећег центра за пружање експертских услуга у области образовања у Србији и региону. У Институту је недавно оформљен интерни центар за промоцију науке и односе са јавношћу како би се остварила успешна комуникација са свим партнерима.

У наредном периоду Институт ће настојати да оствари сарадњу са привредом и пронађе начин да услуге које сарадници Института могу да пруже буду доступне привредним субјектима.

У току 2022. године планира се учешће сарадника Института на научним скуповима у земљи и иностранству. Биће настављена реализација акредитованих програма намењених стручном усавршавању запослених у образовању.

Набавка опреме и инвестиционо одржавање ради здравља и безбедности на раду

У предстојећем периоду потребно је наставити са опремањем Института неопходном техничком опремом. Приоритет у набавкама биће софтвери и лиценцирани програми првасходно они за квантитативну и квалитативну обраду података. Нужно је успоставити инфраструктуру за управљање пројектима и дигиталним ресурсима. У складу с тим, јачаће се капацитети административно-техничке службе за обављање послова који су у функцији подршке истраживачима за управљање пројектима, библиотечку делатност и развој дигиталних ресурса.

Неопходно је континуирано радити на попуњавању библиотечког фонда, одржавати претплату за иностране часописе и размену публикација. Потребно је наставити рад на уређењу просторија Института како би сарадници радили у подстицајном радном окружењу. Редовно ће се спроводити неходне мере и активности за безбедност и заштиту здравља на раду.

Финансије и набавке

Остваривање прихода и извршење расхода реализоваће се према усвојеном Финансијском плану и Плану набавки за 2022. годину.

У Београду, 20. јануар 2022. године

Директор Института

Никола Гутвајн

др Никола Гутвајн, виши научни сарадник